

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
SANAYİ, TİCARET, ENERJİ,
TABİİ KAYNAKLAR, BİLGİ VE
TEKNOLOJİ KOMİSYONU
TUTANAK DERGİSİ



2'nci Toplantı
6 Temmuz 2023 Perşembe



(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve turnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.-Komisyon Başkanı Mustafa Varank'ın, bugün Komisyonunda Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Ali Taha Koç'un e-devletle ilgili yapacağı sunuma ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Ali Taha Koç'un "Dijitalin Yüzyılında E-Devlet Kapısı" konulu sunumu



SANAYİ, TİCARET, ENERJİ, TABİİ KAYNAKLAR, BİLGİ VE TEKNOLOJİ KOMİSYONU
2'nci Toplantı
6 Temmuz 2023 Perşembe

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu saat 12.13'te açıldı.

Komisyon Başkanı Mustafa Varank, bugün Komisyonda Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Ali Taha Koç'un E-Devlet Kapısı'yla ilgili yapacağı sunuma ilişkin açıklama yaptı.

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Ali Taha Koç tarafından "Dijitalin Yüzyılında E-Devlet Kapısı" konulu sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 13.29'da toplantıya son verildi.

6 Temmuz 2023 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 12.13

BAŞKAN: Mustafa VARANK (Bursa)

BAŞKAN VEKİLİ: Şahin TİN (Denizli)

SÖZCÜ: Cevahir UZKURT (Niğde)

KÂTİP: Adem ÇALKIN (Kars)

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Toplantı yeter sayımız vardır, toplantıyı açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.-Komisyon Başkanı Mustafa Varank'ın, bugün Komisyon'da Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Ali Taha Koç'un e-devletle ilgili yapacağı sunuma ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Bayram öncesinde, Meclis Genel Kurulunda e-devlet üzerinde bazı arkadaşlarımız konuşmalar yaptılar, birtakım konularda sorular sordular o gün. Ben de kendi Grup Başkan Vekillerimizle konuştum, diğer gruplarla da onlar konuştular bildiğim kadarıyla E-devlet sistemi nedir, nasıl çalışır, milletvekili arkadaşlarımızın kafalarındaki soru işaretleriyle ilgili olayın aslı nedir, ne değildir; bunları görelim istedik. Bu manada da Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Ali Taha Koç Beyefendi'yi buraya davet ettik. İnşallah sizlere bilgi verecekler, sizler de buraya gelen misafirlerimizle birlikte belki gruptan bu konuda aklında soru işareti olan arkadaşlarımızı bilgilendirebilirsiniz. Konulu bir toplantı, toplantının sonunda soru sorma imkânı vereyim diye düşünüyorum. Her gruptan ikişer arkadaşımız söz alsa yeterli olur mu? Olur. O zaman toplantının sonunda her gruptan 2 kişiye soru sorma imkânı veririz, vaktimiz yetmezse yazılı soruları da daha sonra Ali Taha Koç Bey cevaplandırır.

Ali Bey, hoş geldiniz. Öncelikle kendinizi de tanıtarak e-devlet ile ilgili bir bilgilendirme yaparsanız çok memnun oluruz çünkü sadece milletvekili arkadaşlarımızda değil, kamuoyunda da zaman zaman e-devletle ilgili sorular gündeme geliyor. Özellikle güvenlik anlamında “E-devlet sistemi nasıl çalışır? Bir risk var mı yok mu?” gibi sorular çok gündeme geliyor. Dolayısıyla sizin sunumunuz bunlara cevap verecektir diye düşünüyorum. Zaten daha önce beraber de çalışmıştık, bu konularda mesai arkadaşlığımız da olmuştu. Bu manada sizin vereceğiniz bilgiler önemli diye düşünüyorum.

Sözü size bırakıyorum, öncelikle kendinizi tanıtarak başlayabilirsiniz.

Buyurunuz.

III.- SUNUMLAR

1.- Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanı Ali Taha Koç'un “Dijitalin Yüzyılında E-Devlet Kapısı” konulu sunumu

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ - Sayın Komisyon Başkanım, Değerli Komisyon üyelerimiz; bugün burada bir kez daha Gazi Meclisimizin çatısı altında siz değerli milletvekillerimize sunum yapmaktan büyük bir mutluluk duyduğumu ifade etmek istiyorum.

Ben Ali Taha Koç. 2001 yılı Bilkent Üniversitesi Elektrik ve Elektronik Mühendisliği mezunuyum. Sonra akademik hayatımı Amerika’da devam ettirdim, University of Texas’ta doktorumu tamamladım, arkasından da dokuz sene boyunca dünyanın en büyük çip üreticisi Intel firmasında AR-GE’de çalıştım, AR-GE direktörlüğü yaptım. 2014 yılından itibaren de Türkiye geri kesin dönüş

yaptım. Önce Başbakanlıkta, sonra Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde Bilgi Teknolojileri Başkanlığı, en sonunda 2018 yılından beridir de Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Başkanlığı görevlerini yerine getirmekteyim. Aynı zamanda Bilkent Üniversitesinde part-time olarak master ve doktora dersleri vermekteyim; okulum olduğu için, mezun olduğum okulda doktora dersleri de vermeye devam etmekteyim.

Önceki yasama döneminde de Gazi Meclisimize farklı komisyonlarda ofisimizin çalışmalarını sunma imkânı bulmuştum. Bugün ise ülkemizin gururu olan vatandaşlarımızın nezdinde yüzde 95 gibi yüksek memnuniyet oranına sahip E-Devlet Kapısı’nı kapsamlı bir şekilde anlatacağım.

E-Devlet Kapısı, tüm vatandaşlarımızın hayatına dokunduğu gibi büyük ihtimal sizlerin de hayatına dokunduğuna eminim. Bugün burada bulunan siz kıymetli milletvekillerimiz de milletvekilliği süreçlerini tamamlarken eminim E-Devlet Kapısı’nı birden fazla kez kullandılar.

2000’li yıllarda başlıyor E-Devlet Kapısı’nın hikâyesi. Türkiye’de kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmasına yönelik başlatılan farklı çalışmalar 2008 yılında “www.türkiye.gov.tr” adresinde tek çatı altında birleştirildi; böylece Türkiye, E-Devlet Kapısı’yla tanıştı 2008 yılında. Bugün kullanıcı sayısı 63 milyona ulaşan E-Devlet Kapısı’ndaki dijital hizmetler başlangıçta sadece kamudan vatandaşa yönelik olarak sunulurken, gelişen ve değişen kamu yönetimi anlayışına bağlı olarak kamudan özel sektöre ve kamudan kamuya hizmetler de kapsamına alındı. Özel sektör tarafından sunulan hizmetlerin yaygınlaştırılmasıyla telekomünikasyondan doğal gaz, mobil hat ve su, kanalizasyon gibi alanlarda da faaliyet gösteren firmaların hizmetleri E-Devlet Kapısı’nda sunulur hâle geldi. Tüm Türkiye’de elektrik ve doğal gaz firmalarının abonelik işlemleri, telekomünikasyon firmalarına abonelik ve fesih işlemleri artık dakikalar içerisinde E-Devlet Kapısı üzerinden yapılabilir durumda. Gerçek kişi ve tüzel kişi ayrımı yapılarak da tasarlanan dijital hizmetlerden kullanıcılar tek yönlü değil, iki şekilde faydalanabiliyorlar. Örneğin, bir E-Devlet Kapısı kullanıcısı hem sahip olduğu kendi araçlarının hem de yetkili olduğu tüzel kişiliğin, bir firmanın araçlarının yönetimini de E-Devlet Kapısı üzerinden yapabiliyor. Yani 63 milyon kullanıcımız olduğu gibi, tüzel kişiliklerin yani şirketlerin işlerini de E-Devlet Kapısı üzerinden yapabiliyoruz. Genel olarak kamu hizmetlerini yaygın ve sürekli erişilebilir hâle getirmek, vatandaşların istek ve eğilimlerini hizmet süreçlerinde daha etkin değerlendirmek, katılımcı vatandaş yaklaşımını güçlendirmek, dijital hizmet sunumunda verimi arttırmak üzere oluşturuldu E-Devlet Kapısı. 2018 yılında, on sene sonra, açılışından on sene sonra ofisimizin çatısı altına alınan E-Devlet Kapısı’nda bütünleşik hizmetlerle yenileyen, vatandaş memnuniyetini esas alan, hizmet kalitesini ve güvenliğini merkeze alan bir anlayışla yolumuza devam ediyoruz.

Hızlıca E-Devlet Kapısı’nın tarihçesinden bahsetmek istiyorum. 2006 yılında ilk defa E-Devlet Kapısı kurulması için Bakanlar Kurulu kararı ve Başbakanlık genelgesi yayınlandı. 2008 yılında, 18 Aralık 2008’de Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından hizmete açıldı. 2009 yılında kimlik doğrulama hizmeti kullanıma açıldı. 2012 yılında ilk yerel yönetimler entegrasyonu yapıldı. 2015 yılında internet bankacılığıyla giriş açıldı ve işitme engelli çağrı merkezi hizmete açıldı. 2016 yılında E-Devlet Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yayınlandı. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemiyle birlikte kurulan Ofisimize E-Devlet Kapısı’nın yönetilmesi görevi verildi. 2019 yılında binden fazla yeni hizmeti sistemi ekleyerek E-Devlet Kapısı’ndaki hizmet sayısını 5 binin üzerine çıkardık. 2020 yılında ilk bütünleşik hizmet- birazdan da bahsedeceğim- araştırma hizmetini devreye aldık. 2021 yılında tüm elektrik abonelik hizmetlerini tamamen elektronik ortama taşıdık. 2022 yılında 2 aşamalı giriş sistemini -bugün güvenlikten de bahsedeceğim- devreye aldık ve mobil uygulamalar için kotasız e-devlet uygulamasını devreye aldık.

Yani bizler, Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde, son yirmi yılda ülkemizi sadece fiziki köprülerle değil, yollarla değil, dijital köprülerle de donattık. Dijital dünyada vatandaşımızın ayağına biz gittik, vatandaşımıza kamu kurumlarına gitme, saatlerce sıra bekleme gibi zahmetleri yaşatmadık. Ofisimizin uhdesine geçmesinin ardından da E-Devlet Kapısı'nı geliştirmeye, yeni hizmetlerle donatmaya, kullanıcı odaklılığını artırmaya özen gösterdik. Bu sayede de tüm dünyada parmakla gösterilen, muadillerinin çok ilerisinde bir dijital devlet portalı yani "türkiye.gov.tr"yi vatandaşlarımızın kullanımına sunduk.

Şimdi, sizlere, hızlıca ne kadar kurum ve hizmet olduğundan bahsetmek istiyorum. 2008 yılında açıldığımız gün sadece ve sadece 9 tane kurumumuz vardı. Bugün geldiğimiz noktada merkezî kamu kurum ve kuruluşları ile üniversiteler, büyükşehir belediye işletmeleri, kamu hizmeti sunan özel sektör kuruluşlarının yer aldığı toplam 985 kurum E-Devlet Kapısı'na entegre edilmiş durumda. Bunların yüzde 47'sini belediyeler oluşturuyor, yüzde 40'ını kamu kurumlarının, yüzde 13'ünü de özel sektör kurumlarının oluşturduğu 985 kurum. Aynı zamanda dijital portalinde hizmet sayılarımıza baktığımız zaman ilk başta 22 tane hizmetle başladığımız 2008 yılından şu anda geldiğimiz noktada 7.163 tane dijital hizmeti E-Devlet Kapısı'ndan sunuyoruz. Dijital Türkiye Portalı kullanıcı sayısına baktığımız zaman da 2008 yılında bir senede sadece ve sadece 6.990 kullanıcı varken sayımız hızlıca artarak şu anda 63 milyon kullanıcıyı aşmış durumda. Şimdi, 85 milyon nüfusumuz varken e-devlet kullanıcılarımızın 16 yaş üzerindeki vatandaşlarımızın olduğunu düşünürsek, 19 milyon da 16 yaş altı vatandaşımız olduğunu düşünürsek yüzde 93 gibi bir penetrasyon oranına sahibiz. Yani her 10 kişiden 9'u E-Devlet Kapısı'nı kullanıyor.

2022 sonu itibarıyla giriş sayısına baktığımız zaman -bizim için giriş sayısı da çok önemli- 3,5 buçuk milyar kez giriş yapıldı sisteme. Şimdi, vatandaşlarımız ortalama 1 giriş yaptıkları zaman sadece 1 hizmeti almıyorlar. "Girmişken ona da bakayım, ona da bakayım, onu da kurcalayayım." diyorlar. O yapmış olduğumuz analizlerde ortalamamız en az 3,2 yani bir vatandaşımız sisteme girdiği zaman ortalama 3 hizmete bakıyor. Şu anda altı ayda 2,3 milyara ulaştık, inşallah 2023 yılı sonunda da 4,5 milyar gibi bir hedefimiz var. 2023 yılında bir önceki yılı geçerek daha da rekor kırmaya devam edeceğiz inşallah.

Yaptığımız çalışmalarda şunu gördük: Yaptığımız hesaplamalar neticesinde E-Devlet Kapısı'na her girişin ortalama olarak vatandaşlarımızda 10 TL'lik bir tasarrufa sebep olduğunu görüyoruz. Yani basit bir hesaplamayla senelik olarak, sadece 2023 yılı için 3,5 milyar giriş olduğunu düşünürsek 35 milyarlık bir tasarrufun e-devlet tarafından gerçekleştirildiğini söyleyebilirim.

Dünyada muadillerinin çok daha ilerisinde olan, kamudaki neredeyse tüm hizmetlerin verildiği, özel sektörün hizmet verdiği, zamandan, mekândan, karbon emisyonundan ve daha sayabileceğimiz birçok kalemden tasarruf sağlayan E-Devlet Kapısı'nı 200 milyon TL'lik bir bütçeyle yönetmekteyiz. Bütçemiz hususunda dikkatinizi çekmek istediğim asıl nokta ise bu bütçe Cumhurbaşkanlığının merkez bütçesi tarafından sağlanmaktadır.

Biz Dijital Dönüşüm Ofisi olarak her platformda, her yerde, vatandaşımızın olduğu her yerde E-Devlet Kapısı'nın olmasını istiyoruz. Önce cep telefonlarına girdik, zaten bilgisayarlarda vardık. Son olarak da Türkiye'mizin gururu TOGG arabasını da e-devlete entegre ettik. Şimdi arabanın içinde e-devlet mantığı olan, e-devleti olan tek ülkemiz çünkü arabaların e-devlet entegrasyonu biraz zordur. TOGG'un yerli ve millî olmasından dolayı bir aylık bir çalışmayla mühendislerimiz Gemlik'e gittiler ve yazılımımızı TOGG'un sistemine entegre ettiler. 21 Haziran 2023 tarihinden itibaren şu zamana kadar da 1.407 kez e-devlete TOGG üzerinden giriş yapıldı. Tabii, bunun, eğer yabancı muadil bir araba olduğunu düşünürseniz bir Volkswagen'e, bir Mercedes'e veya BMW'ye bunu entegre etmemiz

bizim yıllarımızı... Belki imkânsız da olabilirdi. Yerli ve millî yazılım olduğu için biz hızlı bir şekilde e-devletin ekranlarını, e-devletin sistemini TOGG’a entegre ettik. Cep telefonu ve bilgisayarlardan sonra da artık TOGG’da da e-devlet var.

Biz kullanıcı odaklılığa çok önem veriyoruz. Bunun için de her sene mutlaka anketler düzenliyoruz. Anketleri de doğal olarak dijital yapıyoruz. E-Devlet Kapısı’na girdiğiniz zaman bir ekran çıkıyor ve ekranda vatandaşlarımıza soruyoruz “Bizden memnun musunuz değil misiniz?” diye. Çok basit 2 tane soru soruyoruz. 1 milyon tane geri besleme alana kadar da bu ekranlar kalıyor. Yaklaşık bir hafta içinde de bu ekranlarda 1 milyon sayısına ulaşabiliyoruz. Her sene yapmış olduğumuz sistemlere baktığımız zaman ortalamada yüzde 95 gibi bir memnuniyet oranına sahibiz ve her sene de 2020, 2021, 2022’de “çok memnunum” oranının arttığını görüyoruz, vatandaşlarımız e-devletten yüzde 95 oranında memnunar.

Tabii, sadece dijital hizmetlerin hızını artırmakla yetinmiyoruz, aynı zamanda, fiziki vermek zorunda olduğumuz hizmetlerin de hızını artırıyoruz çünkü belgeleri dijitalleştiriyoruz. Fiziki hizmetler verdiğimizde... Bunun da bir rakamını vermek istiyorum: 2019 yılında kamu kurumlarımız 2.578 tane fiziki hizmet veriyorlardı kurumlarında, bunlar için 9.705 tane fiziki belge istiyorlardı. Tabii, ikametgâhından tutun adli sicil belgesine kadar bütün her şeyi dijitalleştirdiğimiz için bu sayı bugüne geldiğimizde 2.138 hizmete ulaştı fiziki olarak -fiziki hizmet- ve 556 fiziki belge verebiliyoruz artık yani net bir oran söylemem gerekirse 2019 yılında hizmet başına 3,76 fiziki belge isterken günümüzde, 2023 yılına geldiğimiz zaman hizmet başına fiziki belge isteme oranımız 0,26’ya kadar düştü. Hedefimiz sıfır belge politikası ve devletimizde olan herhangi bir belgenin, eğer dijital olarak üretilmişse kesinlikle ve kesinlikle vatandaşımızdan tekrar istenmemesi konusunda sıfır belge politikasını vizyonumuza ve gündemimize aldık.

Tabii, sadece bizler değil aynı zamanda uluslararası endekslerde de Türkiye’nin durumu çok iyi. E-Devlet Kapısı özellikle kullanıcı odaklılık ve geliştirilen bütünleşik hizmetlerle birlikte yükselişini devam ettiriyor. Avrupa Komisyonu, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası tarafından yapılan sıralamaları çok yakından takip ediyoruz. Avrupa Birliği’nin 2022 yılında yapmış olduğu e-Devlet Kıyaslama Raporu’nda 16’ncı sıradayız. 2023 yılının taslak raporunu yayınladılar -daha düzeltmeler yapılabilir ama- 16’ncı sıradan 2023’te 10’uncu sıraya yükselmeyi bekliyoruz; ilk çıkan taslak rapora göre 10’uncu sıraya yükseleceğiz. Birleşmiş Milletler de 193 ülke arasından yapıyor bu analizlerini. Bu 193 ülke arasında da Çevrimiçi Hizmet Endeksi’nde 24’üncü sıradayız, E-Katılım Endeksi’nde de 18’inci sıradayız. Tabii, bunların hepsini uluslararası kurumlar yapıyor, bizler sadece geri beslemeler yapıyoruz, kendilerinin analistleri tarafından yapılan sıralamalar. Aynı zamanda, Dünya Bankasının yaptığı analizde de -A, B, C kategori yapıyor onlar- A kategori yani en iyi kategorideyiz. Tabii, şimdi, Avrupa Birliğinde 10’uncu ve 16’nci ülkeler olarak söylüyoruz ama karşılaştırmamız gereken, nüfus yoğunluğu olarak baktığımız zaman Malta, Estonya gibi ülkelerin nüfusu çok az olduğu için, 63 milyon gibi kullanıcı sayısı olan bir ülkenin 10’uncu ve 16’nci sırada olması çok büyük bir başarı.

Tabii, şimdi, biraz önce bahsettiğim gibi, 7.193 tane hizmet olduğu zaman vatandaşlarımızın kolayca hizmetlere ulaşması gerekiyor. Bazen vatandaşlarımızın hizmetin ismini bilememe durumları olabiliyor. Ondan dolayı yeni bir konsept olan bütünleşik hizmete geçtik. Bütünleşik hizmet nedir? Konsept odaklı hizmet demektir; ilk olarak da “araçlarımız” hizmeti. Vatandaşımızın hangi kurumun hangi hizmeti bilmesine gerek olmadığını düşündük ve aracı olan vatandaşımızın hizmetlerinin hepsini bir portalda, bir sayfanın içinde vermeye başladık çünkü vatandaşımızın trafik cezasını İçişleri Bakanlığına, vergisini Maliye Bakanlığına diye bilmesine gerek yok ama aracı olduğunu bildiği an, aracına bastığı zaman bütün bunların ekranın üstüne gelebildiği bir altyapıyı oluşturduk ve çok büyük bir

teveccüh gördü; açıldığı günden beri 456 milyon kez “Araçlarım” hizmeti kuruldu. MTV ödemesinden emisyon randevusuna kadar ve TÜVTÜRK randevusuna kadar her şeyi “Araçlarım” hizmeti üzerinden yapabiliyorsunuz. Aynı zamanda, bundan sonra da vatandaşlarımızdan aldığımız geri beslemelerle birlikte bütünlük hizmet sayımızı artırdık. Araçlarım’dan sonra yeni hizmetimiz olarak “İkametgâhım” yani evinizle ilgili bütün işlemleri yapabileceğiniz bir bütünlük hizmet daha sunduk. Burada Milli Eğitim Bakanlığının öğrenci naklinden tutun da aile hekimi değiştirmeye kadar, su, elektrik ve doğal gaz abonelik işlemlerinden enerji kimlik belgesi oluşturmaya, adres değişikliğine, yurt dışı seçmen kaydı sorgulamaya kadar birçok kurumun, birçok kamu kurumunun verdiği hizmeti sadece içinde evle alakalı olduğu için ikametgâhım hizmeti içinde entegre ettik ve vatandaşlarımızın kolayca kullanımına sunduk. Bu hizmetimiz de 25 milyonun üzerinde kullanıldı. Tabii, bundan sonra, ev ve arabadan sonra herkes çalışma hayatıyla ilgili, özellikle “Kaç gün sonra emekli olacağım?” bilgisini bizden sordukları için “Çalışma Hayatım” hizmetini gündeme aldık. Çalışma hayatım hizmetiyle beraber çalışanlar ile emeklilere, iş arayanlara ait bütün hizmetlerin tek bir çatı altında toplandığı hizmeti oluşturduk; birçok vatandaşımız da yüzdesel olarak kaç gün sonra ve ne kadar prim ödediklerini, kaç gün sonra emekli olabileceklerini yakın bir şekilde görebildikleri “Çalışma Hayatım” hizmetini açtık. Bu hizmetimiz de 570 milyonun üzerinde kullanıldı.

Bizim için önemli şeylerden biri yediden yetmişe bütün herkesin dijitalleşmesi. Özellikle yaşlı vatandaşlarımızın, 65 yaş üstü vatandaşlarımızın dijitalleşmesi için biz bunu bir şans olarak gördük ve -Diyanet İşleri Başkanlığımıza- hac ve umre işlemlerinin hepsini de dijital dünyaya aldık. E-devlet üzerinden ön kayıt yaptırabiliyorsunuz, kura sonucunu öğrenebiliyorsunuz; durumunuzu sorgulayabiliyorsunuz, organizasyon seçebiliyorsunuz, tur seçebiliyorsunuz, uçak seçebiliyorsunuz, doktor randevunuzu alabiliyorsunuz ve kesin kayıt işlemlerinizi yapabildiğiniz bir sistemi hayata geçirdik ve şu ana kadar da 16 milyon kez kullanıldı.

Tabii, her erkek Türk vatandaşının bir numaralı görevi askerliği. Askerlik de çok yoğun bir süreçti ve gençlerimiz özellikle Askeralma şubelerine gidip sıra beklemekten hoşlanmadıklarını bize geri beslemelerle bildirdiler. Biz de bunun için “Askerliğim” hizmetini aldık ve gençlerimizin askere gidene kadar bütün işlemlerini dijital ortama taşıdık. Şimdi, “Askerliğim” çok yoğun, dönemsel olarak çok fazla miktarda iş süreçlerinin olduğu bir süreç; öncelikle askerlik çağı öncesi var, sonra yoklama dönemi var, sonra celp ve sevk dönemi var, arkasından muvazafalık dönemi var, arkasından da yedeklik dönemi var yani şu anda askerliğini yapmış olsa bile yedeklik döneminde misiniz, değil misiniz ona bakmanızda fayda var diyorum, bazen yanlış bilgiler de olabiliyor ama şunu söylemek istiyorum: Özellikle bu hizmetle beraber gençlerimizin artık Askeralma şubelerine gidip sıra beklemek yerine sadece ve sadece askere başladıkları zaman, muvazafalık dönemine başladıkları zaman askeri alanlara gidip teslim olmaları gerekiyor. Önceki dönemlerde de çok yaşadığımız sorunlardan bir tanesi öğrencilerin özellikle yoklama kaçağı olmasıydı. Bu tür bilgilendirmeleri yaparak ve her aşamada SMS’le gençlerimizi işte “On gün sonra askere gitmeniz gerekiyor.” “Yoklamanız yapılmadı...” Çünkü bazı zamanlarda üniversite sistemlerindeki karışıklıklardan dolayı bazen üniversite kayıt bilgileri gönderilmediği için gençlerimiz yoklama kaçağı olabiliyordu, bunun önüne geçmiş olduk ve her aşamada SMS’le gönderiliyor ve şu ana kadar 30 milyon kullanıldı. Burada da bir mottomuz var: Eskiden şafak duvarlara kazılarak yapıldı, artık “Şafak saymak istiyorsanız e-devlet kullanın.” diyoruz, askerdeyken şafağınızı e-devlet üzerinden sayabilirsiniz.

63 milyon kullanıcımızın olduğu gibi biz artık vatandaşlarımızdan gelen geri bildirimlerde şunun farkına vardık: Vâris ve muris işlemlerinin de e-devlete alınmasının çok değerli olduğunun farkına vardık. Şöyle bir durum var: Sadece yaşayan vatandaşlarımızı değil, Hakk’ın rahmetine kavuşmuş -Allah rahmet etsin bütün büyüklerimize- olanların üzerindeki hizmetleri de vârislerine yapabilmesi

hakkı tanıdık yani eğer bir ebeveyniniz, bir büyüğünüz -hepimizin büyüklerine Allah uzun ömür versin- herhangi bir şekilde vefat ettiği zaman onun acısını yaşamakla beraber aynı zamanda bürokrasiyle uğraşmayalım diye bizim ölen yakınımızın üzerine olan tapu bilgisinden üzerine olan banka hesaplarına kadar, araç bilgisini, telekomünikasyon bilgisini Adalet Bakanlığının vermiş olduğu vâris ve veraset belgesini haiz olan kişilere göstermeye başladık. Yani 63 milyonun üzerine yaşamayan vatandaşlarımızın da hizmetlerini E-Devlet Kapısı'ndan vermeye başladık. Şimdi, eskiden bu nasıl yapılıyordu? Mesela Türkiye'de 19 tane banka var, siz bu veraset ilamını alıyordunuz ve bütün bankalara işte “Benim babamın adına bir banka hesabı var mı?” diye yazı yazıyordunuz. Şimdi, o sistemi değiştirdik artık, e-devlet üzerinden görüyorsunuz hangi bankalarda olduğunu ve o bankalara direkt söylüyorsunuz ki “Babamın bankada hesabı varmış, lütfen bana geçirin.” diye ve böylece vatandaşlarımızın hizmet kolaylıklarını sağlamış olduk.

Şimdi, 7.193 hizmetin teker teker hepsini anlatmak istemiyorum ama bizim Dijital Dönüşüm Ofisi olarak E-Devlet Kapısı'nda yaptığımız en önemli şeylerden biri koordinasyon, bütün bakanlıklarımızın hizmetlerinin koordinasyonunu sağlıyoruz. Ondan dolayı her bakanlığımızın bir veya iki tane önemli hizmetinden veya çok kullanılan hizmetinden bahsetmek istiyorum. Öncelikle Adalet Bakanlığımızda en fazla kullanılan hizmet “Dava Dosyası Sorgulama” ve “Adli Sicil Belgesi” işlemleri. Bu, 1 milyonun üzerinde kullanılan bir hizmet. Aile Bakanlığımıza “Sosyal Yardım Başvuru Hizmeti” ve “Sosyal Yardım Bilgileri Sorgulama” hizmeti en fazla kullanılıyor. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisinde “Kariyer Kapısı Kamu İşe Alım” ve “Ulusal Staj Programı” yaklaşık 70 milyonun üzerinde kullanıldı; gençlerimiz yoğun bir şekilde kullanıyorlar staj yapabilmek için ve işe girebilmek için. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığımızda “SGK Tescil ve Hizmet Dökümü” 100 milyonun üzerinde kullanıldı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığımıza “Tapu Bilgileri Sorgulama” ve “Konut/İş Yeri Başvurusu” hizmetleri çok kullanılıyor. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığımızda elektrik ve doğal gaz abonelik ve e-maden hizmetleri çok kullanılıyor. Gençlik ve Spor Bakanlığımıza “Yurt Başvurusu” ve “Burs/Öğrenim Kredisi Başvurusu” çok yoğun bir şekilde kullanılıyor. Hazine ve Maliye Bakanlığımızda “Vergi Borcu Sorgulama ve Ödeme” 1 milyonun üzerinde. İçişleri Bakanlığında “Araç Plakasına Yazılan Ceza Sorgulama” ve “Adres Değişikliği Bildirimi” hizmetleri çok kullanılıyor. Kültür ve Turizm Bakanlığında ruhsatname hizmetleri ve “Halk Kütüphanelerine E-Üyelik” bilgileri. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığımızda yatırım teşvik belgesi hizmetleri. Millî Eğitim Bakanlığımızda e-okul ve E-Kayıt hizmetleri. Tabii, Sağlık Bakanlığımızda hepimizin çok çok kullandığı “E-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi.” Tarım Bakanlığımızda Çiftçi Kayıt Sistemi işlemleri. Ticaret Bakanlığımızda “Ticari Elektronik İletim Yönetim Sistemi”, “Merkezi Sicil Kayıt Sistemi” ve son zamanda çok çok kullandığımız “Ortak/ Yetkili Olunmasına Yönelik Kısıtlama İşlemleri” hizmeti çok kullanılıyor. Ulaştırma Bakanlığımızda TÜVTÜRK araç muayene hizmetleri, “Baz İstasyonları Ölçüm Bilgileri” hizmeti çok kullanılıyor ve Yükseköğretim Kurumunda da en çok kullanılan hizmetlerimizden biri “Üniversite E-Kayıt” hizmetleri ve “Transkript Belgesi Sorgulama” ve Transkript Belgesi Doğrulama” hizmetleri. Şimdi, bu e-kayıttan da biraz bahsetmek istiyorum. E-kayıt hizmeti... Artık gençlerimiz üniversiteye kayıt olmak için üniversiteye gitmiyorlar. Elektronik olarak, e-devlet üzerinden, ÖSYM'den verileri çekiyoruz ve üniversitelere bildiriyoruz ve böylece, üniversiteye kayıt yaptırmak isteyen öğrencilerimiz e-devlete giriyorlar ve “kayıt olacağım” tuşuna basıp ortalama iki buçuk dakikada üniversiteye kayıtlarını yaptırabiliyorlar. Geçen yaptığımız analizlerde şunu da gördük: Gece 03.00'te üniversiteye kaydını yaptıran genç öğrencilerimiz var. Şimdi, gece 03.00'te... E-devletin en önemli özelliğinden bir tanesi de mesainin olmaması; 7/24 hizmetlere, kamuya ulaşabilmeleri ve gecenin 03.00'ünde de öğrencimizin kaydını yaptırması bizim için de hoş bir anı oldu.

Şimdi, biz yaşa çok önem veriyoruz çünkü gençlerimiz e-devlete ve dijitalleşmeye çok yakınlar ama 65 yaş üzeri vatandaşlarımızın kullanma miktarları biraz az. Ondan dolayı da yeni bir proje başlattık ve 65 yaş üzerindeyseniz ve herhangi bir şekilde E-Devlet Kapısı şifresi almadıysanız biz size ziyarete geliyoruz yani siz bize gelmiyorsanız, biz size geliyoruz ve bize başvurduğunuz zaman evinize kadar geliyoruz, e-devlet şifrenizi veriyoruz, yarım saat, kırk beş dakika biraz e-devleti anlatıyoruz ve böylece, şu ana kadar 65 yaş üzeri 89.133 vatandaşımızın evine bire bir ziyaret yaptık. Mayıs ayından itibaren de engelli vatandaşlarımıza aynı hizmeti açtık. Engelli vatandaşlarımız da bize internet üzerinden başvurdukları zaman, hiç sorgulamadan gidiyoruz ve şu ana kadar da 33 engelli vatandaşımızın evine gidip hizmeti verdik. En son ben bunu Urfa'da bire bir kendim de deneyimledim ve ben Urfa'daki bir teyzemizin evini ziyaret ettim; sağ olsunlar, çay, börek, her şeyi hazırlamışlar, bizi çok güzel ağırladılar. Urfa'daki teyzeme yaklaşık yarım saat anlattım. Ben anlatırken teyzem bana hep "Oğlum çayını da içsene. Oğlum çayını da içsene." diyordu. En son, yarım saat anlattıktan sonra teyzem bana döndü "Oğlum, çok güzel anlattın ama bir de benim şu yeğenime bu konuyu anlatsan daha iyi olur." dedi. Tabii, bu bizim için güzel bir anı oldu ama bizim için en azından o teyzemizin e-devlet şifresinin olması, teknolojiye biraz daha yakınlaşması çok değerli.

"E-Devlet Kapısı'nın kazanımları neler?" diye sorarsanız; hizmet sürelerinin iyileştirilmesi, hizmet kalitesinin artırılması, vatandaş memnuniyetinin artırılması, e-devlet kapısında sunulan hizmetlerin sürekli olarak izlenmesi ve geliştirilmesi. Şu anda görmüş olduğunuz ekrana biz "radar ekranı" diyoruz. Hep savunma sanayisinde bahsedilir radar ekranından ama bu bizim radar ekranımız. Bütün kamu kurumlarının hizmetlerini belli bir performans kriterine göre radar ekranımızda takip ediyoruz. 7/24 bu ekranlara bakan, istihdam ettiğimiz arkadaşlarımız var. Bu neyi sağlıyor? Eğer herhangi bir hizmette yavaşlama, herhangi bir hizmetin çalışmaması durumu olduğu zaman Cumhurbaşkanlığı tarafından o kurum aranıyor ve hizmetin niye çalışmadığı, ne eksikleri olduğu sorgulanıyor ve böylece, hızlı bir şekilde hizmetin tekrar ayağa kaldırılması sağlanıyor. Bu radar ekranımız bizim için çok değerli. Hizmetin kullanımıyla ilgili, hizmeti kullanan vatandaşların geri bildirimlerini sürekli alıyoruz. Vatandaşlarımız sürekli bu anketlerimize katılabiliyorlar ve SMS veya e-mail yoluyla bize bildirimler yapabiliyorlar.

2008 yılında kurulan e-devlet 2018 yılında Dijital Dönüşüm Ofisine geçti. 2018 ve 2023 yılları arasındaki istatistiklere bakarsak; entegre kurum sayımızı beş yıl içerisinde yüzde 100 artırdık, sunulan hizmet sayımızı yüzde 73 artırdık, kullanıcı sayımızı yüzde 54 artırdık, giriş sayımızı da yüzde 247 artırdık. Tabii, dijitalleşme de artık kaçınılmaz, vatandaşlarımızın daha fazla kullanması için elimizden gelen her şeyi yapıyoruz. Bu vermiş olduğumuz hizmetlerin hepsi bilabedel, herhangi bir ücret almıyoruz ve aynı zamanda, kullanıcılarımızın dijital platformları kullanırken kotalarını yememesini de istiyoruz. O anlamda da Ağustos 2022 yılı itibarıyla Turkcell'de de TÜRK TELEKOM'da da Vodafone'da da E-Devlet Kapısı'na girdiğiniz zaman internet kotanız olmasa bile E-Devlet Kapısı'nı kullanabiliyorsunuz yani e-devlet kullanımı kotadan yemiyor. Yani kota kısmı bile bilabedel olarak karşılanmış durumda; bunu da gene Cumhurbaşkanlığı bütçesi tarafından karşılıyoruz.

Su ve Kanalizasyon Hizmetleri, SUKİ Projelerine başladık. Bizim için önemli şeylerden biri belediyelerimizin de dijitalleşmesi çünkü belediyelerimiz vatandaşlarımıza çok yakın bir şekilde dokunabiliyorlar. Önce büyükşehir belediyelerimizi başlattık, arkasından 30 tane ilimizi daha ekledik, şu anda 60 tane belediyemizin SUKİ işlemlerinin hepsi, Su ve Kanalizasyon İşlemlerinin hepsi e-devlet üzerinden yapılabilir. 21 belediyemiz kaldı, inşallah, bu sene sonuna kadar bu 21 belediyemizi de bitirmiş olacağız ve bütün SUKİ işlemlerini E-Devlet Kapısı üzerinden yapabiliriz.

Biz vizyoner bir yaklaşımla dünyada yeni konuşulan bir konu olan “Yeşil E-Devlet Kapısı” konusunda da çalışmaya başladık. Şimdi, vatandaşlarımız hızdan kazanıyorlar, mekândan ve zamandan tasarruf edebiliyorlar ama e-devlet kullandıkları zaman özellikle evrak sayısının düşmesinden dolayı ve tüketilen, tasarruf edilen kâğıttan dolayı ve karbon emisyonundan dolayı sera gazı salımını azaltabiliyorlar ve biz bunları vatandaşlarımızın sunumuna sunmak istiyoruz. Her e-devlet kullanan vatandaşımıza bir ekran çıkacak ve “Bu e-devlet kullanımınız için 10 tane ağacın kesilmesini engellediniz.” işte “5 miligramlık bir karbon emisyonunun azalmasına sebep oldunuz.” gibi vatandaşlarımızın memnuniyetini artırıcı bir çalışmamız var; bunun metodolojisini oluşturuyoruz çünkü dünyada bunun tam hesaplanması konusunda, karbon emisyonunun nasıl hesaplanacağı konusunda çalışmalar daha devam ediyor.

En önemli özelliklerimizden biri E-Devlet Kapısı’nın hızlı aksiyon alması. Covid zamanında birçok hizmeti devreye aldığımız gibi, en son yaşadığımız afet döneminde de çok hızlı bir şekilde hizmetleri devreye aldık. 11 tane yeni hizmet aldık ve 19 tane E-Devlet Kapısı hizmetini sadece o bölgedeki vatandaşlarımızın hizmetine sunduk. Tabii, burada vatandaşlarımızın E-Devlet Kapısı’na girmesini beklemedik, proaktif bir devlet anlayışıyla vatandaşlarımıza bilgilendirme gönderdik. E-devlet kullanıcısı olan vatandaşlarımızın hepsine, depremzedelerimize hane başı destek ödemeleri bankaya yattığı zaman –toplam 1,8 milyon vatandaşımıza SMS attık- “Hane başı destek ödemeleriniz yatmıştır, lütfen bankadan çekin.” diye bir mesajla SMS attık. Aynı zamanda, barınma destek ödemelerinin mesajını da aynı şekilde 500 bin vatandaşımıza attık. Aynı zamanda, bir özel kurum olmasına rağmen DASK ödemelerinde bile, vatandaşımızın hakkı olduğu için, e-devlete girmesini beklemeden SMS atarak vatandaşımızı bilgilendirdik. 150 bin vatandaşımızı da DASK poliçelerinin yattığı konusunda bilgilendirmiş olduk.

Tabii “2023 ve sonrası için neler yapmayı planlıyoruz?” dersiniz. En çok talep edilen şeylerden biri, E-Devlet Kapısı 16 yaş ve üzeri kullanılabilir ama özellikle ebeveynlerimiz çocuklarının okul hayatını takip edebilmek için çocuk adına hizmet tarzı... Yani 16 yaşın altındaki vatandaşlarımız da hizmet edebilecek şekilde ailemizin fertlerini büyötmeye çalışıyoruz. Burs başvurusu işlemlerinden herhangi bir kamp başvurusu işlemlerine kadar 16 yaş altındaki gençlerimizin ebeveynlerinden izinlerinin alınması gerekiyor; bu tür hizmetlerin hepsini de, yaklaşık olarak 25 tane e-devlet yeni hizmetini de çocuk adına hizmet anlamında bütünleşik olarak inşallah 2023 yılında sunacağız.

“Eğitim Hayatım” çok istenen bir hizmetti. Anaokulundan yükseköğretime kadar bütün eğitim hayatınızın dijital kayıtlarının, staj ve sertifikalarınızın olduğu eğitim hayatı bütünleşik hizmeti de geliyor.

En son olarak da konum bazlı hizmetler. Artık e-devlette çok büyük bir altyapıya sahip olduğumuz için, okullardan otoparklara, otobüs duraklarından hastanelere, acil toplanma alanlarına kadar her şeyin görülebileceği konum bazlı bir hizmeti de yakın bir zamanda E-Devlet Kapısı’na sunacağız.

En önem verdiğimiz şeylerden birisi gençlerimiz. Gençlerimizin E-Devlet Kapısı’nı daha fazla kullanmaları için bütün üniversitelerimizi E-Devlet Kapısı’na taşımayı hedefledik. 208 tane devlet üniversitemizin şu anda 196 tanesinin en az 1 tane hizmeti var, kalanlarını da bu sene içinde tamamlayacağız ama burada amacımız üniversitede verilen bütün hizmetlerin E-Devlet Kapısı üzerinden olması ve E-Devlet Kapısı ve şifresinin her hizmetin açılması için bir kapı olarak görevini devam ettirmesi.

Yenilikçi teknolojilerden bahsetmişken kesinlikle blokzincir, e-cüzdan ve dijital kimlikten de bahsetmem gerekiyor. Biz Türkiye’de kamu olarak blokzinciri kullanan, kullanmaya çalışan veya test eden, pilot eden kurumların öncüsüyüz. E-Devlet Kapısı’na da blokzincir teknolojisini getiriyoruz. Bunun ismini de “Z-Anahtarı” olarak koyduk; Z-Anahtarı sistemi. Z-Anahtarı sistemiyle birlikte

artık elektronik E-Devlet Kapısı'na sadece şifre veya SMS'le değil, kimliğinin bir kopyası cüzdan dışında hiçbir yerde olmayan, dağıtık mimariyle kurgulanmış bir altyapı olan Z-Anahtarı sistemiyle de E-Devlet Kapısı'na girişleri sağlamış olacağız. Bunu da inşallah 2023 yılı planlarımız arasında, yakın bir zamanda açıklayacağız.

Tabii, bunları yaparken hep gençlerimizle beraberiz. Sayın Bakanımız da, Komisyon Başkanımız da çok yakından bilir çünkü ödülleri o verdi. Geçen sene Türkiye'de bir ilki yaptık. Dağınık mimari ile e-devlet birbiriyle felsefi olarak tam uyuşmuyor çünkü e-devlet merkezî bir yapı, blokzincir dağınık bir mimari. Dağınık mimari merkezî bir yapıyı, otoriteyi kabul etmiyor. Gençlerimizi otuz saat boyunca bir DIGIATHON'a, hackathona soktuk ve hem fikir geliştirdiler hem de ürüne dönüştürdüler ve bu gençlerimize; 1'inciye 10 bin dolar, 2'nciye 7.500 dolar, 3'üncüye de 5 bin dolar ödül, bir kripto para değerinde AVAX verdik çünkü konu kripto ve blokzincir olduğu için normal hediye vermek doğru olmazdı, ondan dolayı kripto bir para verdik. Aynı zamanda, dünyanın en ünlü blokzincir konferanslarına katılımını sağladık. Onları en son Barselona'daki bir blokzincir konferansına götürdük ve gençlerimiz çok memnunar. Geceleri dönerle, çayla, kahveyle iyi besledik; hiçbirisi de uyumadı, otuz saat boyunca -Sayın Bakanımız da bire bir bilirler- çalıştılar.

Sadece e-devlette Türkiye için çalışmıyoruz, Türkiye'de e-devlette yapmış olduğumuz bilgi birikimini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne de taşıdık. Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'ndeki e-nüfus, e-devlet altyapısı, EBYS, e-gümrük ve en son olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kamu Veri Merkezini Türkiye Cumhuriyeti olarak bizler yaptık. Bunun da bütçesi tamamen Cumhurbaşkanlığı bütçesi tarafından karşılandı. Kuzey Kıbrıs'taki bütün elektronik devlet altyapısının kontrollünü ve desteğini biz veriyoruz; sonra oradaki bakanlığa teslim ediyoruz ama yazılımından uygulamasına kadar her türlü sistemi, buradan almış olduğumuz bilgi birikimiyle, orayla paylaşıyoruz, bütçesi de -dediğim gibi- bizden çıkıyor.

Aynı zamanda, gönül coğrafyamızdaki ülkelerle de bir entegrasyona gittik; hedefimizi “İki devlet, tek millet, tek e-devlet” olarak koyduk, tabii, bu “tek e-devlet” kısmını yavaş yavaş başlatmaya başladık. Şu anda Azerbaycan'ın e-devlet sitesine girdiğiniz zaman Türkiye'nin e-devlet sitesine, Türkiye'nin e-devlet sitesine girdiğiniz zaman da Azerbaycan'ın e-devlet sitesine yönlendiren linkler koyduk öncelikle; bu bağlantıyı kurmuş olduk, Azerbaycan'la dostluğumuzu pekiştirdik. Şu anda, yakın bir zamanda, özellikle transkriptlerin, üniversitedeki öğrencilerin transkriptlerinin transit veri paylaşımı, Basitleştirilmiş Gümrük Hattı Projesi ve elektronik veri paylaşımıyla dünyada ilk defa veri paylaşımını sağlamış olacağız iki ülkede. Dünyada G20 toplantılarında da konuşulan en önemli konulardan biri datanın güvenli bir şekilde paylaşımı, İngilizcede de “data free flow with trust” deniliyor; bu, daha dünyada yapılmış bir şey değil ama biz iki ülke olarak birbirimize güvendiğimiz için, inşallah Azerbaycan'la birlikte verilerimizin iki ülke arasında paylaşımını da sağlamış olacağız.

Şimdi, gelelim en önemli konularımızdan birine. Zaman zaman basında rastladığımız bir konuya açıklık getirmek istiyorum: E-devletin “hack”lenmesi mümkün müdür? E-devlet altyapısı kullanıcılara ilişkin profil bilgileri ve kullanıcı hesapları dışında bir veri tutmamaktadır. Siz şu anda e-devlete girdiğiniz zaman eğer adli sicil belgesi almak isterseniz, biz sizin siz olduğunuzu doğruladıktan sonra T.C. kimlik numaranızı Adalet Bakanlığına gönderiyoruz, Adalet Bakanlığı adli sicil belgenizi oluşturuyor, bize geri gönderiyor ve biz size onu gösteriyoruz. Ondan sonra, sistemden çıktığınız zaman E-Devlet Kapısı'nda herhangi bir veri tutulmuyor, biz sadece ve sadece sizin kullanıcı adınızı ve parolanızı tutuyoruz. Ondan dolayı, herhangi bir verinin sızması veya “hack”lenmesi teknik olarak mümkün değil. Ayrıca, kullanıcıların sisteme girişlerinde güçlü şifreleme yöntemlerini kullanıyoruz; üstüne, şu anda çift doğrulama getiriyoruz; üstüne, şu anda Z Anahtarı'yla birlikte blokzincir teknolojisini getiriyoruz.

Peki, e-devletin güvenliği nasıl sağlanıyor? E-Devlet Kapısı Uluslararası Bilgi Güvenliği ve İş Sürekliliği Yönetim Sistemi standartları uyarınca işletiliyor ve sunulan hizmetlerin güvenliği bağımsız güvenlik kuruluşlarınca, yerli ve millî siber güvenlik firmalarımızca düzenli olarak da test ediliyor. Bireysel cihazlara yönelik gerçekleştirilen saldırılar sonucunda hesap güvenliğinin tehlikeye düştüğünü tespit ettiğimizde yani e-devlet kullanıcı adı ve şifresi ele geçirildiğinde -“dark web”te öğrendiğimiz-kullanıcılara E-Devlet Kapısı üzerinden gerekli bildirimler yapıyoruz ve 2 aşamalı giriş özelliğini aktif ediyoruz. Yani kullanıcılarımızın e-devlet kullanıcı adı ve şifresini ele geçirseler bile, yapmış olduğumuz “big data” analizleriyle beraber o kullanıcımızın o şifresinin o kullanıcımız tarafından kullanılmadığını anlayarak kullanıcıyı uyarıyoruz ve 2 aşamalı şifre girişi özelliğine geçiriyoruz.

Özellikle son dönemlerde aynı konu tekrar tekrar gündeme geliyor, 85 milyon kişinin e-devlet verilerinin çalındığına ilişkin iddialar ortaya atılıyor. Oysa ki E-Devlet Kapısı kullanıcı sayısı 63 milyon. Bu tip asılsız haberler ortaya atılarak gündem oluşturulmak isteniyor esasında. Üstelik, çalındığı iddia edilen verilerin satışa çıkarıldığı “web” siteleri incelendiğinde... Hepsini teker teker inceliyoruz ve hepsinin Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM), BTK ve Ulaştırma Bakanlığıyla beraber Türkiye’den engellenmesini sağlıyoruz çünkü bunlar bir ortalama saldırısı siteleri; söz konusu sitelerin ağırlıklı olarak ortalama içerikli olduğu ve kullanıcı cihazlarına yapılan saldırılardan oluştuğu anlaşılıyor.

Şimdi, ortalama saldırısı -teknik bir konu olduğu için biraz daha açmak istiyorum. Ortalama saldırısı size gelen bir link veya bir yazılımla bilgisayarınızın ele geçirilmesidir. Ve bilgisayarınız ele geçirildiği zaman sadece e-devlet kullanıcı adınız ve şifreniz ele geçirilmiyor, o bilgisayarınızda olan her türlü şifre ele geçiriliyor, o bilgisayarınız -teknik tabirle- zombileştiriliyor yani ele geçirilmiş, zombi hâline getirilmiş bir bilgisayar. Oradaki bütün bilgiler ele geçirildiği için ortalama saldırılara karşı vatandaşlarımızın duyarlı olmasını bekliyoruz.

Ayrıca, E-Devlet Kapısı’ndan elde edilmiş gibi sunulan verilerin bundan çok öncesinde çeşitli kurumlardan, çeşitli vesilelerle elde edilen bazı veriler olduğunu ve bu verilerin tekrar tekrar, ısıtılarak, yeni bir veri gibi, yeni bir e-devlet verisiymiş gibi ortaya çıkarılarak e-devlet üzerinden de ele geçirildiği gibi bir algı yapıldığını görüyoruz. Bütün bu görmüş olduğunuz sorgu panelleri, ekranda göstermiş olduğum sorgu panellerindeki veriler incelendi ve hiçbirinin e-devlet kaynaklı olmadığı açığa çıktı ve siber güvenlik uzmanlarımız tarafından da gösterildi. İddia edilen verilerin bazıları bazı kurumlardan ve hatta özel sektörden dahi zamanında ele geçirilen çok eski veriler. Ama sonuç olarak şunu bilmemiz gerekiyor: Bu verilerde sizin akrabalık ilişkileriniz, T.C. kimlik numaralarınız çok hızlı değişen veriler değil. Bu veri 2015 yılında sızmış olsa bile şu anda bile güncelliğini tuttuğu için insanlar bu verilerin güncel olduğunu düşünüyorlar. Peki, bu güncelliği veya bu verileri artırmayı yapabiliyorlar mı? Evet. Ortalama saldırılarıyla tekil tekil kullandıkları... Mesela, bu sitelere giren insanların da verilerini alıyorlar ve bu havuzu büyüterek her iki haftada bir, her hafta en azından, birçok site ortaya çıkıyor ve e-devlet verilerinin çalındığını iddia ediyor. “E-devlet ‘hack’lendi.” “E-devlet verileri çalındı.” “Milyonlarca vatandaşımızın kimlik bilgileri çalındı.” gibi haberleri, esasında, doğrudan dolandırıcılık ve siber suç örgütlerinin ele geçirdiği bilgileri sattığı yasadışı ilanlardır. Bu ilanlara girdiğiniz zaman sizin verilerinizi de... Bir çoğu da zaten 70 TL, 100 TL gibi fiyatlarla kredi kartı bilginizi de alıyor. Siz oraya girerken, veriye ulaşmak isterken kendi kredi kartı bilgilerinizi de çaldırarak o havuzu büyütmüş oluyorsunuz yani oltaya geliyorsunuz tam tabiriyle, ortalama saldırısının gerçeğini yerine getiriyorsunuz. Özellikle, pandemi döneminde mesela “E-devlet üzerinden pandemi yardımı almak için tıklayınız.” gibi birçok site açıldı. Bu zamana kadar yaklaşık 200 binin üzerinde ortalama sitesinin Türkiye’den erişimini engelledik, 200 bin. Çünkü bir kere bu veri çıktıktan sonra ve ortalama sitesi oluşturulduktan sonra bu açık platformlarda daha nasıl yapabileceklerini birbirleriyle paylaştıkları için

genç arkadaşlarımız veya yurt dışındaki birçok kişi yeni yeni siteler oluşturuyor ama içerik aynı; sitenin ismi farklı oluyor, bazen sorgu paneli oluyor, bazen başka isimler oluyor ama biz bunları buldukça... Şu ana kadar 200 bin tane bu ortalama sitesinin Türkiye’den erişimini engelledik. Bu sitelere girilen hesap bilgileri ya da bu sitelerden indirilen zararlı yazılımlar hesap bilgilerinin çalınmasının temel sebebini oluşturuyor. Örneğin, internet tarayıcısına bir parola girildiğinde “Bu parolayı kaydet.” seçeneğini onaylayan kullanıcılar bilgisayarına bu zararlı yazılım bulaştığında tüm hesap bilgilerini riske atmış durumda. Ondan dolayı bu tür sitelere girmemenin çok önemli olduğunu düşünüyoruz.

Çok az kaldı Sayın Bakanım, biraz uzattığının farkındayım.

Bildiğiniz gibi siber güvenliğin ana öznesi insandır. Vatandaşlarımızın dijital ortamda alacakları bireysel tedbirler ulusal siber güvenliğimizin de temelini oluşturuyor. Dijital mecraları kullanırken veri mahremiyeti, parola gizliliği ve cihaz güvenliği konularında bireyler tarafından alınacak önlemler etkin koruma. Bunun için de biz Dijital Dönüşüm Ofisi olarak ilkokuldan başladık, her sene siber zekâ yarışması yapıyoruz. İlkokul, ortaokul ve lise öğrencilerimizin katıldığı -ekim ayında veya kasım ayında, zamana göre- siber zekâ yarışmaları yapıyoruz ve 1’inci olan arkadaşları da ödüllendiriyoruz.

Onun dışında da Türkiye’de bir ilki gerçekleştirdik. Bir çizgi filmimiz çok fazla izlendiği için “Dijital Tayfa” diye bir çizgi film oluşturduk, “Rafadan Tayfa”nın “Dijital Tayfa”sını. Çünkü siber güvenlikte ancak çizgi filmlerle genç yaşta bu farkındalığı oluşturabilirsek ileride bu tür hatalara vatandaşımızın düşmeyeceğinin farkındayız.

E-Devlet Kapısı’nda yalnızca hesap ve profil bilgilerimiz olduğundan bahsettik. Bunların güvenliği için de tıpkı bankacılıkta olduğu gibi girişte iki faktörlü doğrulamayı vatandaşlarımızın uygulamasını istiyoruz. Vatandaşlarımız, E-Devlet Kapısı’na girişte iki faktörlü kimlik doğrulama özelliğini aktif hâle getirerek -şu anda isteğe bağlı- kişisel hesaplarının güvenliğini de sağlayabilirler. Yaklaşık 2022 yılından beri, bir buçuk senedir bu sistem aktif ama şu ana kadar bunu kişiye bağlı yaptığımız için vatandaşlarımız tercih etmiyorlar ama hedefimiz 2023 yılına kadar bunu zorunlu hâle getirmek. Nasıl bankaya girerken çift doğrulamalı bir SMS kodu geliyorsa burada da çift doğrulamalı SMS kodunun gelmesini istiyoruz. Şu ana kadar isteğe bağlı yaptığımız için 63 milyon kullanıcımızdan sadece ve sadece 1,3 milyon kullanıcımız bu sistemi açtı. Şimdi, bundan sonra yapmamız gereken, bunun farkındalığını oluşturmak, bunun bilgilendirmesini yapmak ve vatandaşlarımızın çift faktörlü doğrulamayı açmasını beklemek.

Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde Türkiye Yüzyılı’nı dijitalin yüzyılı hâline getirmek için çalışmalarımıza devam ediyor, dijitalin yüzyılını inşa ederken E-Devlet Kapısı’nı geliştirmeye, yüksek memnuniyet oranlarını daha da yukarılara taşımaya, bütünselik hizmetlerimizin sayısını arttırmaya, dijital Türkiye’yi dijital yollarla, köprülerle donatmaya devam edeceğiz.

Bu duygu ve düşüncelerle, Gazi Meclisimizin çatısı altında vatandaşlarımızın hayatına dokunan hizmetlerimizi anlatma imkânı verdiğiniz için sizlere tekrar, bir kez daha teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Ali Taha Bey’e çok teşekkür ediyoruz.

Detaylı bir sunum oldu, E-Devlet Kapısı’nın tarihçesinden bahsettiniz, hizmetlerden bahsettiniz, özellikle vatandaşlarımızın da merak ettiği güvenlik konusundan bahsettiniz; çok teşekkürler.

Şimdi, söz almak isteyen vekillerimize, sorusu olan vekillerimize söz vereceğim. Ali Bey, siz de topluca cevap verirsiniz, dolayısıyla inşallah, buna göre hareket ederiz.

Nereden başlayalım, bir usul var mı? Gene usul hatası yapmayalım.

Sizden başlayalım, Cumhuriyet Halk Partisinden başlayalım.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Ben bir söz almak istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Buyurun.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Ali Taha Koç Bey’e bu sunumdan dolayı teşekkür ediyorum.

Tabii, gelişmekte olan ülkelerde muhakkak bunlara ihtiyaç olacaktır, olmalıdır da. Değişen dünyada teknolojiyi kim kullanırsa onlar başarılı olacak. Tabii, teknolojiyi kullanırken de her gün yeni bir şey karşımıza çıkıyor; siber suçlar hayatımıza giriyor, bunlar da girecek. İnsanların e-devleti kullanması için kesinlikle güvenilir olması lazım herkes için çünkü herkes kendi kişisel bilgilerini verdiği zaman yapacağı bir şey yok, bunun çok güvenilir olması lazım.

Ben özellikle bir konuya değinmek istiyorum. Teşekkür ederim, üniversite öğrencileri okula gitmeden kayıt yapabiliyor, bu çok önemli, bazı işlemleri yapabiliyor ama ben mi kaçırdım acaba? Staj yapacak öğrenciler için e-devlet üzerinde bir platform var mı? Bu çok önemli çünkü biz yıllardır hep bunun şeyini çekiyoruz. Çoğumuz iş insanıyız burada, sanayiye biliriz. Yirmi altı günlük stajlarda bir sorun yok, kendi çabalarımızla bir şeyler yapabiliyoruz ama dört aylık stajyer öğrencilere yer bulmakta sıkıntı yaşıyoruz. Eğer yoksa e-devlet üzerinden böyle bir platform kurulup da... Van’daki bir öğrenci makine mühendisliğinde, makine işiyle ilgili bir staj yapacak, oradan havuza girip transfer olabilecek şekilde bir hazırlık yapılabilir mi? Bu çok önemli.

Tabii, bunları yaparken de herkesin kuşkusu -hepimiz biliyoruz- bilgilerimiz ne kadar garanti altında kalıyor girip bir işlem yaptığımız zaman. Bunlar ayrı bir yerde depolanıyordu muhakkak fakat bir suç işlendiği zaman nasıl haberimiz olacak bundan? O çok önemli. 193 ülke arasında 16’ncı sırada olduğumuza göre muhakkak böyle bir çalışma da yapılıyordu.

Ben emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum.

Yalnız bir şey daha var, demin gördüm, belediyelerle çalışma yapmışsınız, o da güzel bir çalışma ama baktım İstanbul yok, Ankara yok, İzmir yok, Kocaeli yok; göremedim.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Var, o ekrana sadece 30 ili koyduk. 30 büyükşehir zaten direkt var.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Var mı? Kocaeli’yi ben göremedim.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Olmayanları koydu.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Olmayanları mı? Tamam.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – 30 büyükşehir direkt var.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Yani vatandaş için de güzel bir hizmet tabii bunlar, istediği yere ulaşmak hem zamandan hem nakitten kazanma zamanı bu.

Bir de bir şey daha soracağım, bilmiyorum bu konuyu ilgilendiriyor mu ilgilendirmiyor mu. Türk parasının değer kaybettiği bu dönemlerde Türk parası taşımak sıkıntılı oldu artık yanımızda. Herkes bunu kredi kartından bundan sonra herhâlde... Avrupa’da bunlar artık yapıldı, yapılmaya da başlandı. Örneğin Londra’ya gidin, nakitle bir şey alma şansınız yok hem kayıt dışını önlemek için. Bunlarla ilgili bir çalışma yapılıyor mu yapılmıyor mu? Onunla ilgili bir görürseniz...

Teşekkür ederim, bu kadar.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Evet, Nail Bey’e çok teşekkür ediyoruz.

Müzeyyen Hanım, size söz veriyorum.

Söz almak isteyenler basarlarsa arkadaşlar, ona göre söz veririm.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ben de Ali Taha Koç Bey’e sunumundan dolayı teşekkür ediyorum.

Tabii, teknolojinin bu kadar geliştiği bir ortamda e-devlet gibi teknolojik bir olayın kullanılması son derece önemli ve değerli elbette.

Ben 3 soru soracağım. Anketlerde “memnun” ve “çok memnun” olmak üzere 2 seçenek olduğunu ifade ettiniz. Bu memnuniyetin neden veya memnuniyetsizliğin neden olduğuna dair alternatiflerin yanı sıra geri bildirim yapılırken hangi konuda aksamalar var, buna dair ayrıca bir anketiniz var mı, yoksa sadece “memnun”, “memnun değil” üzerinden bir değerlendirme mi yapılıyor? Onu merak ettim bir.

Bir de tabii, bu kadar istihdam sıkıntısının yaşandığı bir ortamda, biraz sanki hani memurları falan devre dışı da bırakan bir şey. Gayet tabii teknolojinin kullanılması çok önemli ama istihdamda bir sıkıntı yaratıyor mu e-devlet de?

ŞAHİN TİN (Denizli) – Her yerin bir şeyi vardır yani.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Evet, muhakkak, muhakkak bir alternatif olumsuzluğu var.

Bir de nüfus bilgilerinin e-devlette olduğu bu süreçte, 11 ilimizi vuran depremlerde, hâlâ örneğin, Hatay’da Rönesans sitesinde 80 kaybın bulunduğu bir ortamda, bu ölüm rakamlarını bütün kamuoyunda sorduğunuzda net olarak bu rakam olmadığına dair ifadeler var. Bu kadar dijitalleşen bir dünyada tüm verilerin, işte, hem emlak vergisi verilerinin, ceza verilerinin, su aboneliği verilerinin girildiği bir süreçte bu gerçek anlamda saptanamıyor mu? Neden saptanamıyor? Bunun mutlaka ama nüfus bilgilerinin olduğu bir ortamda kimlerin vefat ettiği, ne kadar binanın yıkıldığı... Mesela 1 milyon 144 bin binanın yıkıldığına dair veri var elimizde. 144.595 ağır hasarlı bina tespit edildiği açıklanıyor. Hani, şöyle varsayım ile baktığımızda, her binada 1 kişi bile olsa bu rakamın 50 bin düzeyinde olmadığı kanısı oluşuyor, kamuoyunda böyle bir kanı var. Buna dair e-devlette bir çalışma yapıldı mı? Bunu merak ediyorum, soruyorum.

Bir de son olarak, deprem sonrası vatandaşlara depremle ilgili 10 bin TL yardımla ilgili bir yapılanma vardı; hâlâ edinmeyen, bankaya yatırıldığı görülüp ama bankadan nakit alamayan vatandaşlardan şikâyetler geliyor. E-devlet üzerinden bunu takip etme olasılıkları var mı? Bunu soracağım.

Tekrar teşekkür ediyorum sunumunuz için.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Evet, çok teşekkür ediyoruz.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Ömer Bey, söz istiyorsunuz herhâlde.

Buyurun.

ÖMER ÖCALAN (Şanlıurfa) – Öncelikle sunumlarınızdan dolayı teşekkür ediyoruz.

Biz de zaman zaman giriyoruz, gerçekten çok faydalı yönleri de var yani bazen iş olsun diye de giriyoruz. Hani, evraktan tasarruf derken böyle milyonlarca rakamlar verilince, doğrudur; büyük bir tasarruf var oradan, en azından kâğıttan, kalemden, şundan bundan; gerçekten ülkenin millî gelirine de bir katkı sunuyor, en azından tasarruf yapılıyor oradan. Benim sorum bu olmayacak.

Yalnız, şöyle bir soru sormak istiyorum: Gerçekten 21’inci yüzyılda iletişim teknolojileri içerisinde yer almak lazım, teknolojiden beş yıl dahi geri kalsanız tüm alanlarda geri kalmış oluyorsunuz. Bu, eğitimde olur, üniversitede olur, devletin tüm kurumlarında olur, bakanlıklarda olur; büyük bir getirisi var, büyük bir faydası var. Bu yüzyıl artık teknoloji yüzyılı, hatta ötesine de geçilmiş. Yalnız bu ülkede milyonlarca insan farklı dilleri konuşuyor. Aslında, bu bizim bir zenginliğimizdir yani bu perspektiften bakmak lazım, farklılıkları bir zenginlik olarak görmek lazım. Ben de 2012 yılında beş

ay İsviçre’de kalmıştım. Kanton sistemi, konuşulan diller İtalyanca, Fransızca, Almanca böyle hâkim olan kantonlarda, bir de orada bir dil daha konuşuluyor; yerel bir dil, Romanşça. O dönem 200 bin civarında bir topluluğun, bir milletin konuştuğu dildi. Devlet, orada o dilin kaybolmaması için, ortadan kalkmaması için kimi TV kanalları açarak, kimi destekler vererek o zenginliği korumaya devam ediyordu.

Peki, bu ülkede milyonları bulan Kürt halkı var. Şimdi e-devletteki diller arasına Kürtçe dili eklenebilir mi? Eklenirse, aslında bu halk da kendini burada görerek o aidiyet ilişkisi gelişmez mi, daha büyük şeylere kapı aralamaz mı?

Parti olarak bu bizim en büyük iddialarımızdan biridir, Kürtçenin hem resmî dil olması hem ana dilde eğitim dili olması. Bir de bahsettiğimiz bu teknoloji bu yüzyılda çok önemlidir; bu teknolojinin içerisinde devletin finanse ettiği, organize ettiği, dizayn ettiği e-devlet sisteminde Kürtçenin olması gerektiğini biz düşünüyoruz. Bununla ilgili bir çalışmanız var mı? Doğrudur, birçok şey tekniktir ama topluma da sosyal olarak, sosyolojik olarak bakmak lazım. Ben -hem parti olarak- Kürtçenin de e-devlet sisteminde yer alması gerektiğini, Türkçe bilmeyenler için, hatta farklı diller de Arapça da yer alabilir çünkü Arap olan insanlarımız da var nüfusu milyonları bulan, o dil de eklenmeli, gerekirse yabancı dil de. Bazı belgeler de İngilizce veriliyor diye biliyorum çünkü uluslararası alanda ihtiyaç duyulan belgelerin bazen yabancı dilde de verildiğini düşünüyorum. Ben bunu soracaktım. Kürtçeyi düşünüyor musunuz?

Teşekkürler.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Evet, teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

BURAK DALGIN (Balıkesir) – Çok teşekkür ediyorum.

Sunum için de çok teşekkürler Ali Taha Bey, e-devlet de Türkiye’nin bence en iyi çalışan alanlarından bir tanesi, o açıdan da elinize sağlık.

Benim 2 tane sorum var. Bir tanesi e-imza meselesi. Bunu nasıl yaygınlaştırmak mümkün? Çünkü pek çok yeni hizmeti verebilmek için e-imzanın çok daha fazla insanda olması gerekecek, onu nasıl yaygınlaştırabiliriz? Diğeri de bu girişimcilerin e-devletten hizmet vermesi çok iyi fakat bu özel sektörün yüzde 13 civarındaki payını herhâlde biraz daha yukarı çekmek lazım. Bilhassa da erken aşama girişimciler için burada hizmet verebiliyor olmak çok iyi bir başlangıç olabilir çünkü bir yerde müşterilerine ilk hizmetini vermesi açısından oranın önünü açmak yararlı olabilir. Bu konuyla alakalı bir düşünceniz varsa onu dinlemek isterim.

Tekrardan tebrikler.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Sayın Türker Ateş, buyurun.

TÜRKER ATEŞ (Bolu) – Öncelikle, çalışmalardan dolayı kutluyoruz, çok önemli bir aşamada. Özellikle söyleyeceğim konu, özel sektör “Yüzde 13 civarı.” demiştik, bu özel sektörün e-devlete katılımı ne şartlarla olabilir? Özel sektörde aranan şartlar nedir; bunun sayısını nasıl artırırız, bir kriter var mıdır? Onun bilgisini öğrenmek isterim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Teşekkür ediyoruz Sayın Vekilim.

Cevahir Bey’e söz verelim, buyurun.

CEVAHİR UZKURT (Niğde) – Teşekkür ederim Sayın Bakanım.

Ali Taha Bey, öncelikle bu emeğiniz, gayretiniz için çok teşekkür ediyorum, gerçekten çok kıymetli ve çok önemli bir aşamaya gelmiş. Ben de bürokrasiden gelen biri olarak açıkçası yıllardır bürokrasinin bu dağınıklığının derli toplu bir hâle getirilmiş olmasından, vatandaştaki kafa karışıklığının giderilmiş olmasından sizlerin de bahsettiği ki bir taraftan vatandaş açısından ekonomik ve sosyal faydanın, bir taraftan da devlet açısından tasarruf sağlanıyor olmasından gerçekten... Buna belki “E-Dönüşüm” diyoruz ama bu bence bir dönüşümden ziyade devrimsel bir değişim. O açıdan emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Şunu merak ediyorum, siz güvenlik konusunda zaten hassasiyetinizi ilettiniz, yaptığınız çalışmalarla ilettiniz. Belki kamuoyunda birtakım spekülasyonlar yapılıyor olabilir ama bunun haricinde özellikle sistemin güvenliğini tehlikeyi atacak siber saldırılar oluyor mu? Bu ne sıklıkla oluyor? Bunun kimliğini tespit edebiliyor musunuz yani ülke olarak filanca ülkeden ya da bir grup olarak gibi yani bu yoğun bir şekilde mi? Türkiye’nin bu kadar verisinin depolandığı, bir datasının olduğu bir sistemi kimler tehdit ediyor? Bu konuda bilgilendirme yapabilirseniz memnun olurum.

Teşekkür ederim.

Sayın Bakanım, sizlere de şükranlarımızı arz ediyoruz, gerçekten çok bilgilendirici bir toplantı oldu. Bu toplantı organizasyonu için zatinalinize de teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Teşekkür ediyorum.

Talat Bey, buyurun Sayın Vekilim.

TALAT DİNÇER (Mersin) – Öncelikle, teşekkür ediyorum Sayın Başkanım, çok güzel bilgilendirmeli bir toplantı oldu.

E-devlet, hakikaten Türkiye’nin çağ atlayan bir projesi. Buna güven de çok yüksek, bunu bizler de gözlemliyoruz, sahada da gözlemliyoruz. Türkiye’deki birçok dağınık hizmeti tek çatı altında da topladı, o yüzden halkta da büyük bir memnuniyet var.

Şimdi, tabii, meslek kuruluşlarından gelince ki bizim de kendimize göre dışarıda çalışan sistemlerimiz var ama çok sağlıklı çalıştığı söylenemiyor. Mesela, Ticaret Bakanlığında bir sistemimiz var “ESBİS” diye çalışmıyor çünkü çok fazla esnaf buradan faydalanamıyor.

Şimdi, benim buradaki önerim, bu, gerek TOBB ve TESK bünyesindeki meslek kuruluşlarımızın sistemleri de buna bağlanarak... Türkiye’de biliyorsunuz, işverenlerimizin büyük bir bölümü meslek elemanı konusunda sıkıntı çekiyor. Bazen tamam, İŞKUR yerelde bir hizmet vermeye çalışıyor ama çok fazla faydalı olduğunu da düşünmüyoruz açıkçası. En azından iş arayanlar, işverenler burada meslekleri, böyle üst düzey meslekleri olan arkadaşlarımızı burada yayınlama, bu portalda bir yere koyma şansız olabilirse... Mesela, başka bir şehirde diyelim “CNC” operatörüne başka bir ilde talep var; bu bunu görebilir, en azından böyle bir iş bulmada da bir kolaylık sağlayabilir diye düşünüyorum açıkçası. TOBB ve TESK’in bünyesindeki sistemlerin de buna dâhil edilerek çalışması herhâlde kamuoyuna çok faydalı olacağını düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum sunumunuz için.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Teşekkür ediyoruz Sayın Vekilim.

Şahin Bey söz istediniz, buyurun.

ŞAHİN TİN (Denizli) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Öncelikle, sizin Bakanlığınız döneminde de yapılan girişimlerden dolayı size teşekkür ediyoruz.

Tabii, Ali Bey’e, Başkanımıza da teşekkür ediyoruz güzel sunumu için.

Öncelikle, ben bu kadar geniş ve derin olduğunu bilmiyordum, öğrenmiş olduk sizin sayenizde. Efendim, gündeme getirilen en önemli şey de bu hacklenme olayı yani çalınma olayı genelde kamuda veya alanda, medyada. Tabii, bunun da önlemini zaten biraz önce anlattınız. Ben şunu sormak istedim: E-devletin bundan sonraki hedefleri nedir? Yapılacak yeni çalışmalar yani yapay zekâyla olan ilişkilendirilmeler var mı, ilerlemeler var mı? Bununla ilgili gelecek dönemde e-devlet Türkiye'ye neler kazandıracak?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Buyurun.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Sayın Başkanım, bazılarına yazılı cevap vereceğiz çünkü biraz çalışmamız da gereken sorular var.

Öncelikle, staj yapacaklar konusunu başta söylemek istiyorum. Kariyer Kapısı, İnsan Kaynakları Ofisimizin Kariyer Kapısından başvurabiliyor öğrencilerimiz. Şu ana kadar 67 milyon 597 bin 307 kişi Kariyer Kapısından -iki sene oldu açılalı- stajlara başvurabiliyorlar. Burada en önemli şeylerden birisi staja başvururken isim gözükmüyor, sadece CV'deki yetenekler gözüktüyor. Böylece insanlar çok daha rahat bir şekilde staja girebiliyorlar. O anlamda da şeffaflık açısından da çok güzel bir proje yani staj anlamında var.

Memnuniyet hususu anketimizdeki sorulardan bir tanesi. Bizim sadece ilk sorumuz bu, 2 tane daha sorumuz var altta; neyi sevmiyorsunuz ve neyi istiyorsunuz gibi açık uçlu sorularımız da var. O sorularda vatandaşımız neyi istemediğini veya neyi beğenmediğini mutlaka söylüyor. Onları da büyük bir şekilde analiz yapıp rapor yapıp bütün bakanlıklara teker teker bildiriyoruz, bakanlıklarla ilgili gelen geri beslemeleri bildiriyoruz. O anlamda da çözüm üretiyoruz. Şimdi...

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Bir şey sorabilir miyim? Şimdi ben -Sayın Bakanım da biliyor- 4 dönem oda başkanlığı yaptım, sanayinin başkenti olan Gebze'de, 10 tane OSB'nin olduğu bir yerde. Van'daki bir makine mühendisi Gebze'de yazın staj yapmak istiyor. Yazın Kredi Yurtlar Kurumu tatilde oluyor. Van'daki bir öğrenci Gebze'de staj yapmak istiyor. E, tabii onun konaklaması sorun oluyor. Onun için bir çalışmanız var mı? E-devletin...

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Biz o bağlantıyı bu insan kaynakları projesiyle başlatıyoruz ama konaklama konusunda dediğiniz gibi bir eksikliğimiz var ama konaklamayı...

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – O çok önemli.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Sadece biz stajyeri ve stajı yapacak yeri eşleştiriyoruz ama ondan sonraki...

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Çünkü Kredi Yurtlar Kurumu... Yazın tatilde öğrenciler.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Yani onu İnsan Kaynakları Ofisinin planlaması gerekiyor. Bu arkadaşlar sadece aracı.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Aracı, biz kapıyız.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Platform üzerinde hani bir şey...

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Ama bunu iletebilirler.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – İletiriz, bunu kurumlara ileteceğiz.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Teşekkür ederim.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Şimdi memurların tabii zaman azalabiliyor ama mesela şubat ayında biz çok büyük bir şekilde EYT planlaması yaptık ve bir ay içerisinde EYT’ye 1,8 milyon başvuru oldu.

Şimdi, memurlarımızın iş yapış şeklini de hızlandırmış oluyoruz çünkü şöyle bir şekilde eğer 1,8 milyon vatandaşımız SGK’ye gitseydi o memurlarımızın onları yapabilme şansı da olmazdı ve bu kadar hızlı bir şekilde vatandaşlarımızı emekli edemezdik. Ondan dolayı dijitalleşmenin en önemli özelliklerinden birisi de memurlarımızın yaptıkları işleri daha kaliteli, daha hızlı, daha verimli yapmasını sağlamak. Tabii, belli bir şekilde iş kaybı olabiliyor ama onun da daha katma değerli işler yaparak çözümünü oluşturabiliyoruz.

10 bin TL’nin takibi kesinlikle yapılabilir; sorgulama sayfamız var. Depremzedelere verdiğimiz paraların mutlaka ödenip ödenmediği bilgisi de var ve vatandaşlarımız orada sorgulamalarını yaptıkları zaman takibini yapabiliyorlar.

Biz birçok dili inceliyoruz. Tabii, altyapının idamesi de önemli. Ondan dolayı birçok dille ilgili desteğimiz de yakın bir zamanda gelecek çünkü geri beslemelerle, bize gelen geri beslemeler ve kurumlarımızın talepleri üzerine bu yeni geliştirmeleri yapıyoruz. Mesela Dışişlerindeki ikametgâh belgemizin ve transkriptlerin bazı ülkeler tarafından farklı dillerde istenmesi... Biz aracıyız yani bize hizmeti vereceklerin bu dilleri desteklemesi gerekiyor ki biz de o zaman destekleyelim, yani biz kapı olduğumuz için kapıdaki dillerin sayısını artırmaktan daha çok verilen hizmetlerdeki dil desteğinin artırılması. Yani 7.163 hizmetin o dil desteği olduğu takdirde biz o desteği verebiliyoruz çünkü hizmette eğer o dil desteği yoksa biz arayüze dil desteğini versek bile sonuçta çıkacak sonuç Türkçe olacak gene. Ondan dolayı bizim kurumlara bu tür yeni dil destekleri bu geri bildirimlerle gelirse dil desteğini de katmayı isteriz. E-imzanın yaygınlaştırılması konusunda çok önemli bir çalışmamız var. Biz Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüyle beraber biliyorsunuz kimlik kartları dağıttık, yeni elektronik kimlik kartlarımızın içinde çip var. Şimdi e-imzanın en büyük problemi o USB. Ben yaklaşık dört senedir imzalarımı kimlik kartımla atıyorum, kimlik kartımın içine koyduğum e-imza da hem ekonomik oluyor çünkü bir USB’nin yaklaşık olarak 100 TL gibi bir fiyatı oluyor. Şimdi eğer kimlikle, nüfus kâğıdıyla bastığınız zaman zaten nüfus kâğıdını alırken o maliyeti karşıladığınız için 1 veya 2 TL gibi bir e-imza fiyatına e-imzanızı kimlik kartınıza koyabiliyorsunuz ve herhangi bir kart okuyucuyla, basit bir kart okuyucuyla da e-imzanızı atabiliyorsunuz. Ondan dolayı USB’lerden, o eski nesil USB’lerden artık kimlik kartlarına bir geçişe doğru gidiyoruz. İnşallah bunun yaygınlaştırılmasına devam edeceğiz.

Şimdi, bizim “turkiyetechnohub.org” diye bir sitemiz var, burada da girişimcileri topluyoruz, Türkiye’deki bütün “start-up”ların buraya kaydını yaptırıyorlar ve oradaki “start-up”lara da e-devlette eğer hizmet yapmak isterlerse veya e-devletteki hizmetlerden faydalanmak isterlerse yardımcı oluyoruz ama “turkiyetechnohub” daha geçen sene kuruldu, inşallah daha da sayısı artacak.

“Özel sektör nasıl katılabilir?” sorusuna hızlı bir cevap vermek istiyorum. Katma değeri yüksek hizmet sunan özel sektör seçilebiliyor, Mesela önce elektriği seçtik, doğal gazı seçtik, sağlık, telekomünikasyon ama anket sonuçlarımızda eğer özel sektörle ilgili bir geri besleme... Mesela, şu anda, inşallah, bu seneki en önemli hizmetlerimizden biri de sigortayla ilgili. Trafik kazası geçirdiğiniz zaman -ki bilmiyorum geçirdiniz mi- o matbu metne parmakla yazmanız çok zor bir iş, onu tamamen İçişleri Bakanlığıyla, sigortacılarla beraber çalışıyoruz, e-devlet üzerinden -o hani kaputun üstüne koyardınız, böyle yavaş yavaş, çok da küçüktür, adresi bile sığdıramazsınız- onu dijital ortama taşıyacağız. Böylece iki taraf da resmini çekecek, olayı anlatacak ve böylece kâğıtta olmasının yerine o kaza belgesinin dijital ortama taşınması gibi büyük, önemli bir projemiz var. Yani geri beslemelerde vatandaş odaklı olduğumuz için geri beslemeler bizim için çok değerli oradan gelirse.

Siber saldırımız çok yoğun, Türkiye’ye özellikle dönemsel olarak siber saldırılar çok fazla geliyor. Çok katmanlı güvenlik mimarisi sayesinde öncelikle engelleme yapıyoruz ve eğer siber saldırılar çok yüksek bir seviyeye geldiği zaman en önemli yaptığımız şeylerden biri yurt dışından gelen trafiğimizi kapatmak. Yani biz kendimizi güvene alıyoruz, duvarlarımızı kalınlaştırıyoruz. Bizim katman katman duvarlarımız var, bunlara “güvenlik duvarı” diyoruz. Her siber saldırı seviyesine göre değişik katmanları gündeme getiriyoruz.

Şimdi, biz TOBB’la beraber çok yakın çalışıyoruz ama tabii, mesela belediyede de öyle yaptık, önce büyükşehirlere başladık çünkü kurumların dijital olgunluğu ve dijital servis verme kalitesinin belli bir seviyenin üstünde olması lazım çünkü bir e-devlete entegre ettiğimizde bizim bir dokümanımız var, bize entegre olan hizmetlerin belli bir kalitenin üstünde, mesela yüzde 99,99 çalışma oranını sağlama zorunluluğu var. Çünkü e-devlete girdiği zaman kimse o kurumun hizmeti çalışıyor veya çalışmıyor demiyor, “E-devlet çalışmıyor.” dediği için bize giren veya bize entegre ettiğimiz hizmetlerin o kaliteyi sağlaması gerekiyor ve kurumlarımız -mesela öncelikle 30 büyükşehir yapmamızın sebebi oydu- önce öğrendiler, yazılımcılar geliştirdiler, sonra diğer illere dağıttılar ve onlardan sonra da yavaş yavaş SUKİ’leri sisteme almaya başladık. Bu e-devletin önemli özelliklerinden birisi de ekosistem oluşturuyor ve ekosistemdeki belli bir kaliteyi yükseltiyor çünkü e-devlette olabilmek artık bir kalite göstergesi. Ondan dolayı TOBB’la ve TESK’le de çalışmalarımız başladı, TOBB’la daha doğrusu ve TESK’le de çalışmaya başlayacağız inşallah.

E-devletin hedefleri neler? Yapay zekâyı çok yoğun bir şekilde kullanıyoruz ve inşallah bu sene içinde Türkiye’nin Dijital Devlet Strateji’sini yayınlayacağız. Dijital Devlet Strateji’mizi yayınladıktan sonra da en önemli hedeflerimizden biri vatandaşlarımızın bize gelmesi değil, proaktif bir devlet anlayışıyla bizim vatandaşlarımıza gitmemiz yani trafik cezanız geldiği zaman biz sizi uyaracağız, MTV veya ÖTV’nizi ödemeniz gerektiği zaman biz sizi uyaracağız. Yani siz bize gelmeyeceksiniz, biz size gideceğimiz tarzı bir yaklaşımımız var.

Yapay zekâ teknolojilerini çok yoğun bir şekilde kullanıyoruz, özellikle e-devletteki arama motorumuzda yapay zekâyı kullanıyoruz. Yakın bir zamanda bir Türk dil işlemeyle beraber “chatbot” hazırlığımız var. Ne yazık ki “chatbot”larda Türk dil işleme, doğal dil işleme biraz daha iyi çalışmadığı için onun çalışmaları devam ediyor ama yakın bir zamanda inşallah e-devlete bir sanal asistanı da getirmiş olacağız. Yani vatandaşlarımız çağrı merkezlerini aramak yerine sanal asistanla konuşacaklar. Böyle bir hizmeti de yakın bir zamanda getireceğiz.

Sorulara hızlı bir cevap verdim ama yazılı olarak da bütün sorulara tekrar detaylı cevaplarımızı vereceğiz Sayın Başkanım.

MÜZEYYEN ŞEVKİN (Adana) – Ben soruma yanıt alamadım deprem bölgesinde.

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Onu atlamışım Sayın Vekilim.

Şimdi, onu İçişleri Bakanlığıyla bir görüşelim, biz onu yoğun bir şekilde çalıştık ama İçişleri Bakanlığından bir geri dönüş almam lazım, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğümüzden. Şimdi, o konuda ne söylesem doğru olmayabilir, ondan dolayı ona yazılı bir cevap verelim inşallah size.

ŞEREF ARPACI (Denizli) – Birçok banka ve telekomünikasyon firması deprem bölgesinde depremden sonra birçok kullanıcının aktif olmadığıyla ilgili bir veri paylaştı. Sizin de hani e-devlet deprem sonrası... 4,5 milyar kişi galiba bir hedefiniz var 2023’te. Yani şubat ve mart aylarında özellikle ya da şubat ayından sonra hiç kullanmayan, e-devlet’e hiç girmeyen kullanıcı sayısıyl alakalı bir analiziniz, bir çalışmanız var mı?

CUMHURBAŞKANLIĞI DİJİTAL DÖNÜŞÜM OFİSİ BAŞKANI ALİ TAHA KOÇ – Biz bu verileri çıkartıyoruz. O bölgedeki kişilerin, evi o bölgede olan insanlarımız, vatandaşlarımız eğer e-devlet'i kullanmıyorlarsa, belli bir süredir e-devlet'i kullanmıyorlarsa veya inaktif periyodumuza bakıyoruz ve onu AFAD'a bildiriyoruz. AFAD da toplanan bilgileri, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüyle, kendi içindeki sistemlerle ve bölgedeki insanlarla ve valiliklerimizle beraber değerlendiriyorlar. Ama şunu söylemem gerekiyor: Bizim e-devlet'teki yapımız şu şekilde çalışıyor; her gece saat on ikide, vefat eden vatandaşlarımızın bilgisi bize Nüfus ve Vatandaşlıktan gelir ve vefat ettiği gece on iki sıfır birde sistem inaktif olur ama yani inaktif olmayan veya kullanmayan, kullanım oranları az olan... Çünkü şöyle bir durum oldu: Biz bu 1,8 milyon, 10 bin TL veya 5 bin TL alma SMS'lerini attığımız zaman kullanım oranlarının arttığını gördük. Yani çünkü bir de internet altyapısı... O zaman da insanların hemen internete girip bir şeylere bakma durumu olmadığı için inaktivitenin azaldığını gördük SMS'i attıktan sonra, farkındalık oluşturduktan sonra. Ama bu verileri AFAD'la paylaşıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Teşekkür ediyoruz Ali Taha Bey. Arkadaşlarınızın katkıları için de çok teşekkür ediyoruz.

Bence faydalı bir sunum oldu. Bu manada hem milletvekili arkadaşlarımız bilgilendiler. Yani bu konuları gruplarınızla da paylaşırsanız... Çünkü bu noktaya nereden geldik? İşte iki hafta önceki tartışmalardan; “e-devlet hacklendi, veriler çalındı.” vesaire ama işin aslını öğrenmek için bu toplantıyı düzenlemiş olduk.

Şimdi deprem bölgesiyle ilgili Sayın Vekilimizin söylediği konularda... Bilmiyorum, Başkana böyle yorumlar düşüyor mu ama şapkamızı daha yeni değiştirdiğimiz için... Ben deprem zamanı tam bir ay AFAD'da fiilî olarak bulundum. Depremi ilk üç günü altmış saat hiç uyumadan biz de bu depremle mücadele, vatandaşlarımızın yaralarının sarılmasıyla ilgili gayret ettik. Tabii, “Bu kadar çok ağır hasarlı bina var, yıkılan bina var ama bu rakamlar neden az?” sorusunu sorduğumuzda kaçırdığımız bir husus var. Aslında 1 deprem olmadı, 2 deprem oldu, 7'nin üzerinde 2 depremi farklı saatlerde yaşadık. Bunun yanında 2 tane de 6'nın üzerinde depremi yaşadık kamuoyunun gündemine gelmeyen. Dolayısıyla bu hasarların ve yıkımların bir kısmı farklı saatlerde gerçekleştiği için vatandaşlarımız zaten evlerinde değillerdi, terk etmişlerdi ve ikinci depremden sonra asıl binaların yıkımı gerçekleşti. Dolayısıyla burada “Bu rakamlar az-çok.” tartışmasını gerçekten ben yani faydalı bir tartışma olarak görmüyorum. Devlet 50 binin üzerinde vatandaşı kaybetmiş, ciğeri yanarken bunu 10 bin eksik göstererek eline bir şey geçecek değil ki zaten. Dolayısıyla burada emin olun her bir vatandaşımız, vefat eden her bir canımızla ilgili en titiz çalışma şimdiye kadar yapıldı, yapılıyor. Kimlik tespitleri olmayan hususlar hâlâ devam ediyor ama sadece deprem yaşamadık, bazı binalarda çok büyük yangınlar yaşadık. Yangınların olduğu binalarda DNA kalıntısının olmadığı, maalesef DNA tespiti yapamadığımız cenazeler oldu. Dolayısıyla devlet tek tek bu tespitleri yapmak için gayret gösteriyor.

Bunun yanında, bildiğiniz gibi, o bölgelerde çok sayıda yabancı yaşıyordu. Bunların devreye girmesi kimlik tespitini de zorlaştırdı dolayısıyla burada, emin olun, devletin sakladığı hiçbir bilgi yok; neyse şeffaf bir şekilde ilk günden itibaren biz bütün rakamları, gerçekleri ortaya koyduk. Allah rahmet eylesin, çok büyük bir afet yaşadık, Rabb'im bir daha göstermesin ama devletin burada refleksi emin olun acıları dindirmek, gerçeği ortaya koymakla ilgili.

10 bin lirayla ilgili sıkıntıları dile getirdiniz. Burada da maalesef şöyle bir husus yaşandı: Çevre ve Şehircilik Bakanlığının binalara verdiği numarator rakamları ile belediyelerin kendi numarator rakamları arasında çelişkilerin olduğu ilçeler oldu. Dolayısıyla bu farklılıktan dolayı 10 bin lirasını

alamayan vatandaşlarımız oldu ama vatandaşlarımız şunu biliyorlar: Kaymakama gittiklerinde, kendilerini beyan ettiklerinde kendilerine tanınan bütün imkânlarla kolaylıkla erişebiliyorlar dolayısıyla onların çözümleri de var.

Tabii, burası, işte, Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu; bu manada benim ilk günden itibaren açıkçası üzüldüğüm bir husus var. E-devletten bahsetti Sayın Vekilimiz, e-imzadan. Mecliste e-imza çalışmıyor. Bir elektronik belge yönetim sistemimiz Mecliste yok, açıkçası bize bu yakışmıyor. Meclis Başkanımıza bu hususu söyledim yani bir EBYS sisteminin ve elektronik imza sisteminin Mecliste olması lazım. Milletin temsilcisiyiz, biz en geriden geliyoruz; bunu kendimize görev edinelim, hep beraber bunu Komisyon olarak dillendirelim, Meclis Başkanımız dediğinde bu sisteme geçmemiz şart. Gerçekten bu kâğıt kürek işlerinden kurtulmamız lazım.

Ben bir hususu daha belirtmek istiyorum: Ali Taha Bey'e çok teşekkür ediyorum. Tabii siyasi konuşmalar yapmadık ama tabii biz Bakan kimliğimizle Meclise geldiğimizde bu bütçe meselesi çok gündem oluyordu, Cumhurbaşkanlığı bütçesi çok gündem oluyordu, saraya giden para -tırnak içinde söylüyorum- çok gündem oluyordu. Bugün görüyoruz ki Cumhurbaşkanlığı bütçesinden işte e-devlet sistemi idame ettiriliyor. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin e-devlet sistemi Külliye'nin bütçesinden karşılanıyor ve 200 milyon liralık bir bütçeyle 35 milyar liralık bir tasarruftan bahsediyoruz; Ali Taha Bey'in bunun altını çizmesi önemliydi. Tabii ki bütçeyi verme yetkisi Meclisin, hesabını sorma da Meclisin yetkisinde ama demek ki bu verilen bütçelerin böyle güzel işlerde kullanılması önemli ve değerli.

Ömer Bey'e de bir şey söylemek istiyorum: Teknoloji o kadar geliyor ki artık zaten dijital bir ekranda gördüğünüz bir metni istediğiniz dile on saniyede çevirebiliyorsunuz. Artık kimse dil de öğrenmeyecek, konuştuğunuzu direkt tercüme eden sistemler gelecek dolayısıyla teknoloji geliştikçe aslında bu dil tartışmaları da tamamen ortadan kalkmış olacak.

Ben tekrar Komisyonumuza çok teşekkür ediyorum. Beraberce güzel bir sunum dinledik. Tekliflere açtız, önümüzdeki dönemlerde görmek istediğiniz, bilgi almak istediğiniz hususlarda görüşebiliriz. Dün Savunma Sanayii Başkanımızla beraberdim, mutlaka sana Komisyon olarak geleceğiz dedim. Oradan başlayabiliriz, farklı yerlerden başlayabiliriz, çağrılmasını istediğiniz arkadaşlarımız varsa buraya çağırırız, bu bilgilendirme toplantılarını yaparız.

ŞAHİN TİN (Denizli) – Bakanım, TOGG ziyareti yapabilirsiniz isterseniz.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Onu yapacağız inşallah.

NAİL ÇİLER (Kocaeli) – Marketler yasasını, AVM'yi burada kendi aramızda masaya yatıralım.

BAŞKAN MUSTAFA VARANK – Olur, kapalı bir toplantı olur.

Bugünkü gündemimizi tamamladık. Ben katkı sunan bütün arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati:13.29